

סיפורן של שתי מתנות

שתי מתנות ניתנו לישראל "מורשה": התורה וארץ ישראל. בעוד לכל יהודי יש קשר מסוים עם התורה, הרי שהיחס אל הארץ שונה. ההסבר טמון בדרך בה קיבלו ישראל את המתנות הללו.

הירושה של כל יהודי

ישראל עומדת אין-ספור פעמים במרכז הכותרות. כל יהודי באשר הוא כשהוא מבחין בעיתון ידיעה על ישראל הוא ממהר לעיין בה. כשהוא מקשיב לחדשות והקריין מזכיר את השם "ישראל" הוא מרכז את כל חושיו כדי לשמוע ולקלוט במה מדובר. רבים נעשו רגישים במיוחד בימים אלו, וכשמישהו פוגע בישראל, כל יהודי לא משנה היכן הוא מתגורר לוקח את זה בצורה אישית. ישראל אולי רחוקה מהעין שלו, אבל קרובה מאד לליבו.

בתחילת פרשת וארא כשהתורה מספרת על היציאה ממצרים ועל ההבטחה האלוקית להביא את עם ישראל אל הארץ, כתוב "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'" (שמות ו, ח).

הקב"ה 'נשבע' שהוא ייתן את ארץ ישראל לכל יהודי בתור "מורשה" ירושה". לכל יהודי יש בעלות על ארץ ישראל, כמו שהרבי תמיד חוזר ומדגיש שהארץ הזאת אינה שייכת רק לישראלים המתגוררים בה, אלא לכל יהודי בכל מקום שהוא. אפילו אם כף רגלו לא דרכה מעולם על אדמת הארץ לכל יהודי יש זכות דיבור והבעת דעה על הארץ, כי היא שייכת לו בדיוק כמו לאותו צבר יליד תל אביב (שיחת כ"ד טבת תשמ"ב ח"ב עמ' 690 ועוד).

המילה הזאת "מורשה", מופיעה רק עוד פעם אחת בכל חמשה חומשי תורה, בהקשר אחר. כולנו מכירים את הפסוק (וגם את המנגינה) "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב" (דברים לג, ד). בכל גן ילדים שרים את

מילות הפסוק הזה שמתנגנים בפיו של כל ילד קטן.

מדוע מלמדים ילדים קטנים את הפסוק הזה? אומרת הגמרא: "תנו רבנן, קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, מאי היא, אמר רב המנונא תורה צוה וכו'" (סוכה מב, א). מה כל כך חשוב ומשמעותי בפסוק הזה שהוא הפסוק הראשון שמלמדים את הילד? התשובה היא "מורשה". אנחנו מלמדים כל ילד שהתורה למעשה היא ירושה שלו, שיש לו בעלות על התורה בדיוק כמו לכל יהודי אחר. נחוץ להחדיר לילד יהודי פעוט שהתורה לא שייכת לרבנים גדולים או לאנשים דתיים דווקא, אלא התורה שייכת לו באותה מידה כפי שהיא שייכת למשה רבינו בכבודו ובעצמו.

יוצא אפוא שיש לנו שתי מתנות שהן למעשה ירושות שהקב"ה נתן לנו: התורה וארץ הקודש.

הקשר אל ארץ ישראל

אבל כאשר מתבוננים בדבר, מגלים דבר מעניין ואפילו כאוב: שתי הירושות ניתנו לנו כמעט באותו זמן, אבל יש הבדל תהומי בין שניהם. כמעט לכל יהודי ישנה זיקה כלשהי ל"מורשה" של התורה, אפילו יהודים שאינם שומרים תורה ומצוות יש להם קשר עקיף לתורה ולמצוות, אם זה במצות ברית מילה או חלילה כשהוא יושב 'שבעה' ל"ע או קדיש או בתפילת "יזכור" על ההורים. כל יהודי השתתף אי פעם בליל הסדר בפסח ואכל חתיכת מצה. כלומר, לכל יהודי היה קשר כלשהו ☐ ולו קשר קלוש ☐ עם התורה. ישנם יהודים שחגגו בר-מצוה או פעם הדליקו נר חנוכה. ה"מורשה" הזאת היא נחלתו של כל יהודי.

ואילו ל"מורשה" השנייה ☐ ארץ ישראל, אנו רואים שההפך הוא הנכון. רוב העם במרוצת הדורות לא היה קשור לארץ הקודש באופן ממשי. רוב העם לא חי בארץ ואפילו לא ביקר בה מעולם. היו תקופות שחיו בארץ ישראל כמה מאות משפחות יהודיות בלבד. כשהרמב"ן עלה לארץ הוא מצא בכל ירושלים שני אחים צבעים יהודים, וכל המיליונים נשארו בגולה ☐ כשהרמב"ם עלה ארצה, היו בזמנו אלף משפחות יהודיות בכל ארץ ישראל.

מהר מאד הוא גילה שהקהילה היהודית בארץ קטנה ביותר ולכן הוא ירד למצרים ששם פעלה קהילה יהודית משגשגת.

ככל שנוברים בהיסטוריה מגלים שבמשך אלפיים שנות הגלות כמות היהודים בארץ הייתה קטנה מאוד, עד כדי כך שההיסטוריונים מנסים בכל כוחם להוכיח שתמיד הייתה נוכחות יהודית לפחות מינימלית בארץ ישראל.

אפילו בתקופת בית שני הקהילה היהודית הגדולה והמבוססת פעלה במצרים שבה חיו מיליון יהודים. ועוד קודם לכן בשיבת ציון כשעזרא עלה לבנות את בית שני עלו אתו ביחד ארבעים ושניים אלף יהודים, ואילו חצי מיליון יהודים נשארו בעיראק [?] בבל.

גם בימינו כשכבר אפשר לעלות לארץ ישראל באין מפריע, כשאפשר לרכוש כרטיס טיסה ותוך 12 שעות להיות בישראל, עדיין רוב העם חי את חייו בגולה, והרבה מיהודי ארה"ב לא ביקרו אי פעם בישראל.

הכול מתחיל בבית

ואם כן, נשאלת השאלה, מפני מה שפר גורלה של ה"מורשה" הראשונה של התורה שכמעט כל יהודי חש שייכות כלשהי אליה, על פני "המורשה" השנייה של ארץ ישראל?

בשעה שמשה רבינו בא וסיפר לעם ישראל שהקב"ה רוצה לתת להם את התורה. מה הייתה התגובה הספונטנית שלהם? מה הם השיבו? כולם הגיבו בהתלהבות "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כד, ז). הם לא התעניינו מה כתוב בתורה, לא שאלו כמה זה עולה, ובכלל לא הקשו שום קושיות, אם ה' נותן [?] הם לוקחים בשתי ידיים.

לעומת זאת, כשמשה בא והודיע לעם ישראל שהולכים להיכנס לארץ ישראל, מה הייתה התגובה הטבעית של העם למשמע הדברים? צריך לשלוח מרגלים ולבדוק "הטובה היא אם רעה", אולי נדחה את זה קצת, כרגע אין זמן, חם שם מדי, יש שם טרור, זה מסוכן, יש שם מחסור במים,

ועוד תירוצים שונים ומגוונים.

צורת ההתייחסות שבה הדור הראשון קיבל את שתי המתנות עברה לילדיהם ולצאצאיהם ולכל הדורות הבאים. עד עצם היום הזה התורה מתקבלת בהתלהבות, ואילו ארץ ישראל מתקבלת בספקנות, כי כך היו פני הדברים בנקודת ההתחלה (הגדת 'יחל ישראל' עמ' קב).

מהי ההוראה מכך עבורנו? דיברתי פעם עם ילדים מאוד צעירים על מצות אכילת מצה. ילד אחד אמר לי מיד: "אני אוהב מצה". הילדה השנייה מגיבה: "הו, זה לא טוב" שאלתי את הילדה מאיפה היא יודעת שזה לא טוב? והיא השיבה שאמא שלה אמרה שזה עושה לה כאב בטן.

הילדים מושפעים ישירות מההתייחסות של ההורים שלהם יותר מאשר כל השפעה אחרת. מצוות שאתה אוהב ושמח בהם יש סבירות גבוהה שגם הילדים שלך יאהבו אותם. אבל מצוות שאתה עושה בפנים חמוצות ישנה סבירות גבוהה שהילדים שלך בכלל לא יקיימו אותן.

השבוע אנו מתחילים לקרוא את חומש ויקרא, החומש הזה לא דומה כלל לשני החומשים הקודמים שהם היו בעיקר סיפורים, ויקרא זה 'ספר הקורבנות' זה קשה יותר ומסובך יותר הגישה שלנו לפרשות אלו תחרוץ גם את צורת ההתייחסות של ילדינו לחומש ויקרא.

ישנו קטע וידאו של יהודי שביקש מהרבי ברכה עבור בנו בן השלוש. הוא ביקש שהרבי יברך אותו שיגדל להיות חסיד, ירא שמים ולמדן. הרבי השיב לו כך:

"עליך להראות כיצד לעשות זאת, הוא לא יוכל לעשות זאת בכוחות עצמו, אם אתה תהיה כזה גם הוא יהיה כזה".